

Тирон О. М., старший викладач кафедри англійської мови професійного спрямування Київської державної академії водного транспорту (м.Київ)

СТЕРЕОТИПИ В СПРИЙНЯТТІ МОРЯКІВ МІЖНАРОДНОГО ЕКІПАЖУ

Побудова позитивного сприйняття культурних розбіжностей між членами міжнародного екіпажу має першочергове значення для забезпечення ефективності співпраці моряків міжнародного морського судна. В даній статті описано дослідження, що проведено з метою знаходження шляхів побудови мирного співіснування моряків з різних країн в умовах життєдіяльності на обмеженій території одного морського судна.

Ключові слова: ефективна співпраця, мирне співіснування, етнічні стереотипи, українські моряки, міжнародний екіпаж.

Построение позитивного восприятия культурных различий между членами международного экипажа-первоочередная задача для обеспечения эффективности совместной работы моряков международного морского судна. В данной статье описано исследование, которое проведено с целью нахождения путей построения мирного сосуществования моряков из разных стран в условиях жизнедеятельности на ограниченной территории одного морского судна.

Ключевые слова: эффективный труд, мирное сосуществование, этнические стереотипы, украинские моряки, международный экипаж.

Актуальність дослідження.

Непорозуміння та конфлікти, що базуються на культурних розбіжностях можуть виникнути в будь-якій міжнародній компанії. Але вони вкрай небезпечні, коли мова йдеться про міжнародний морський екіпаж. Це зумовлено особливостями життєдіяльності такого колективу, а саме:

- закритий простір, що обмежує можливості вибору комунікації за уподобаннями;

- обмеженість в часі (тривалість рейсу від 4 до 8 місяців), що потребує вміння швидко налагоджувати дружні, але не тривалі стосунки;

- постійні ризики для життя (пов'язані як з виконанням функціональних обов'язків, так із зовнішніми загрозами, такі як піратські напади) тримають моряка в постійній нервовій напрузі, а це не дає в повній мірі виявити навички ефективної комунікації.

Враховуючи особливості життєдіяльності колективу на судні, вміння налагоджувати ефективну комунікацію між представниками різних країн - це вміння, яке мають виховувати навчальні заклади морського спрямування. Кадети, як майбутні офіцери, мають придбати розуміння витоків конфліктів між моряками з Китаю, Індії, Індонезії та інших країн, що складають основну частку продуктивних сил морської галузі та вміти їх запобігати і вирішувати в разі їх виникнення.

Методологічна основа дослідження.

Проблеми спілкування, що виникають в міжнародному екіпажі ми пов'язуємо з

теорією етнічних стереотипів. Розглянемо, які шляхи їх вивчення пропонуються в психолого-педагогічній літературі.

Досі існує проблема визнання істинності стереотипів, співвідношенням стереотипу та упередженості, стереотипом та поведінкою.

Методологію вивчення стереотипів представив В.С.Агеєв. За його концепцією етнічні стереотипи вивчаються такими способами:

- Метод вільного опису;
- метод прямого опитування;
- проективні методи;
- психосемантичні методи.[1]

В наш час велику увагу приділяють психосемантичним методам, які дають можливість отримати кількісні виміри складових етнічного образу. Відомі дослідження етнічних стереотипів американців, афганців, індусів, кубинців, поляків, росіян, фінів та японців, що було проведено під керівництвом В. С. Агеєва. Були використані оціночні біполярні шкали з варіантів вербального семантичного диференціалу. Порівняльний аналіз етнічних стереотипів було проведено за десятьма факторами, відповідно до яких по всій вибірці диференціювалися образи восьми досліджуваних народів. Метод побудови суб'єктивних семантичних просторів дозволив вивчити стереотип на рівні образу.

При вивченні етнічних стереотипів використовуються і інші психосемантичні методики, за допомогою яких проводяться зіставлення рольових позицій через опис характерних вчинків. Глибокий аналіз основних методів вивчення етнічних

стереотипів ми знаходимо в праці Стефаненко Т.Г.[2]Науковець узагальнює,що найбільш популярні серед соціальних психологів сьогодення наступні опитувальні техніки:

- приписування якостей з набору особистісних рис;
- біполярні шкали;
- процентна методика Дж. Брігема;
- виявлення «діагностичного коефіцієнта» К. Макколи і К. Стітт.

В даний час широко поширені і методики вивчення стереотипів, в яких використані набори рис, що складаються на основі пар полярних протилежностей (метод полярного профілю). Набори біполярних шкал за формою нічим не відрізняються від семантичного диференціалу, проте для виявлення змісту стереотипів підхід не конотативні, а денотативні шкали, прив'язані до об'єктивних властивостей етносу, вірніше, до тих, які сприймаються як такі [3].

Біполярні шкали мають ту перевагу, що дозволяють виявляти не тільки якості, за якими група високо оцінюється, а й анти стереотипні характеристики. Даний метод особливо продуктивний при проведенні порівняльного дослідження стереотипів двох - найчастіше своєї і чужої - етнічних груп, оскільки дозволяє виявити те, в якій формі, зіставлення або протиставлення, протікає їх диференціація.

Необхідно мати на увазі, що ця техніка також не позбавлена недоліків. По-перше, опитувані змушені обмежуватися стандартним, як правило, невеликим списком. По-друге, в емпіричних дослідженнях часто виявляються серйозні розбіжності між якостями, які розглядаються авторами методик як полярні протилежності [4]. Однак основна причина цього - конструктивні помилки, недостатньо точне визначення протилежних полюсів шкал [5] Ще один - третій - недолік біполярних шкал, що складається в тому, що «... дослідники часто задають нормативно-конвенційну протилежність полюсів конструкту, а не ту, якої насправді користується випробовуваний» [4, с. 166.] Навіть у психології особистості найбільшого поширення набули методи, засновані саме на бінарній опозиції понять: семантичний диференціал Ч. Осгуда і репертуарні решітки Дж. Келлі, хоча дослідники конструюють і уніполярні шкали. Творець процентної методики Дж. Брігем також використовував набір якостей, але просив випробовуваних вказати, який

відсоток індивідів певної етнічної групи володіє кожним з них [6]. Перевагою процентної методики можна вважати імпліцитне припущення, що представники будь-якої спільності розрізняються за своїми психологічними характеристиками. Зарубіжні та вітчизняні автори однакові в тому, що найбільш повне і глибоке проникнення в зміст етнічних стереотипів досягається у разі застосування міксу методів вільних описів і одним з різновидів методу прямого опитування.

«... Призначення стереотипів-налагодити стосунки групи насамперед не з іншими групами, а всередині неї самої, склавши образ, що дозволить її членам ідентифікувати себе у вирі історії.» [2]

Зміст та інтерпретація результатів дослідження.

Дослідження проводилось на базі Київської Державної академії водного транспорту. Індивідуальні бесіди та тестування пройшли студенти 3 та 4 курсів факультету судноводіння. Для інтерпретації результатів були відібрані тести студентів, що мають досвід плавальної практики в міжнародному екіпажі. Мета тестування:

- визначити бачення українських кадетів образу моряка іншої національності, проаналізувати спільні та розбіжні ознаки цього образу .

- окреслити шляхи досягнення успішної іншомовної комунікації серед моряків в міжнародному екіпажі.

Програма проведення тесту:

1 етап. Методом аналізу документів міжнародних морських організацій та звітів наукових досліджень визначимо ті національності, з якими прогнозовано будуть працювати українські кадеты в міжнародному екіпажі.

2 етап. В тест включимо національності, що були визначені на першому етапі. Результати покажуть культурні стереотипи, що притаманні кадетам різних національностей. Це дасть можливість визначити негативні та позитивні ставлення до певних національностей та розробити комунікативні вправи для закріплення позитивного ставлення та зміну негативного ставлення, «розбити негативні стереотипи».

Тест визначення стереотипів судження про моряків різної національності. Тест розроблений STC- group, Роттердам.

Коли я думаю про _____ людей, я думаю про людей, які....

Твердження	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Твердження
добрий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	не добрий
здоровий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	хворобливий
чесний	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	нечесний
щасливий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	засмучений
тихий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	галасливий
працьовитий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	лінивий
релігійний	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	нерелігійний
бідний	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	багатий
войовничий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	мирний
прогресивний	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	традиційний
шанобливий	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	нешанобливий
толерантний	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	не толерантний

У міжнародних екіпажах причини конфліктів найчастіше криються:

- в етнічних стереотипах (зокрема-у неприйнятті, упередженні проти людей певної національності, що виявляються у відповідному ставленні до них) і етноцентризмі;

- в різниці національних менталітетів, обумовленої релігійними чи культурними відмінностями, і що виявляється у відносинах до тих чи іншим об'єктів (до національної кухні, зокрема - «священним» тваринам, способам приготування їжі, етикету; до роботи, в тому числі-до оцінюванню і оплаті праці, до обов'язків конкретних фахівців, до посадових повноважень комскладу; до традицій, звичаїв, ритуалів; до часу і його організації; до особистої гігієни; до «морських» прикметам, прислів'ям і приказкам і т. д.)[7].

Ми проаналізували звіти різних наукових осередків,що займаються вивченням питань глобалізації в морській справі,та визначили шість країн, з представниками яких за нашими

припущеннями будуть працювати випускники Київської академії водного транспорту,а саме:

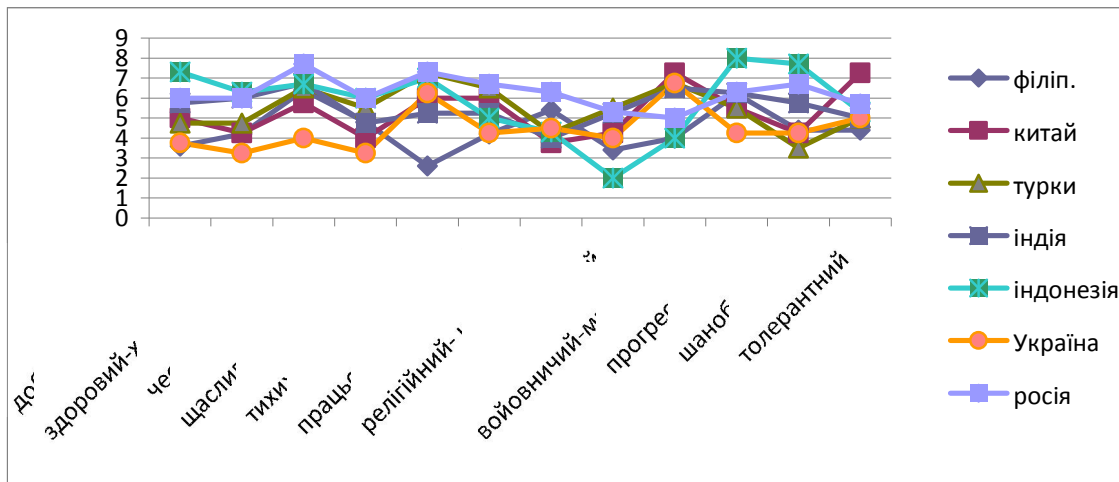
1. моряки з Філіппін;
2. моряки з Китаю;
3. моряки з Росії;
4. моряки з України;
5. моряки з Індії ;
6. моряки з Туреччини;
7. моряки з Індонезії.

[8].Також ми знайшли теоретичне підтвердження актуальності вирішення проблем співіснування моряків різних національностей на судні[9,10,11].

Для інтерпретації ми відібрали 20 тестів,заповнених студентами в 2012 та 2013 роках. Далі ми обрахували середні показники,які ви можете бачити на графіку. Крайні межі балів від 2 до 8,що підтверджує необхідність аналізу та подальшої корекції існуючого сприйняття моряків окремих національностей.

Граф. 1

Оцінка українськими кадетами наявності даних ознак у моряків з різних країн

Далі ми побудували та розглянули більш докладно порівняльні графіки :

- моряки з України-моряки з Філіппін;
 - моряки з України-моряки з Китаю і т.д.
- Вже візуально ми отримали результати,що

найбільш подібні графіки:

- Україна-Китай,Україна- Філіппіни,
- Україна-Туреччина.

Також візуально ми спостерігаємо значні розбіжності ліній графіків:

Питання психології

Україна-Росія, Україна-Індія, Україна-Індонезія.

Для подальшої інтерпретації результатів тестування, ми обрахували коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Ранг присвоємо країнам-Х, оціночна ознака-У. Отримуємо результат: коефіцієнт рангової кореляції статистично не значний та ранговий кореляційний зв'язок не значущий. Ранги країн розподілилися таким чином:

Добрий-недобрий

1. Філіппіни; 2. Україна; 3. Туреччина;
4. Китай; 5. Індія; 6. Росія; 7. Індонезія

Здоровий-хворобливий

1. Україна; 2. Філіппіни; 3. Китай; 4. Турція;
5. Росія; 6. Індія; 7. Індонезія

Чесний-нечесний

1. Україна; 2. Китай; 3. Філіппіни; 4. Турція;
5. Індонезія; 6. Індія; 7. Росія

Щасливий-нещасливий

1. Україна; 2. Китай; 3. Індія; 4. Філіппіни;
5. Турція; 6. Росія; 7. Індонезія

Тихий-галасливий

1. Філіппіни; 2. Індія; 3. Китай; 4. Україна;
5. Індонезія; 6. Турція; 7. Росія

Працьовитий-лінивий

1. Філіппіни; 2. Україна; 3. Індонезія;
4. Індія 5. Китай; 6. Турція; 7. Росія

Релігійні-нерелігійні

1. Китай; 2. Індія; 3. Турція; 4. Індонезія;
5. Росія; 6. Філіппіни; 7. Україна

Бідний-багатий

1. Індонезія; 2. Філіппіни; 3. Україна;
4. Китай; 5. Індія; 6. Росія; 7. Турція

Войовничий-миролюбний

1. Філіппіни; 2. Індонезія; 3. Росія; 4. Індія;
5. Україна; 6. Турція; 7. Китай

Прогресивний-традиційний

1. Україна; 2. Китай; 3. Турція; 4. Філіппіни;
5. Індія; 6. Росія; 7. Індонезія

Шанобливий-нешанобливий

1. Турція; 2. Китай; 3. Україна; 4. Філіппіни;
5. Індія; 6. Росія; 7. Індонезія

Толерантний - не толерантний

1. Філіппіни; 2. Україна; 3. Індія; 4. Турція;
5. Індонезія; 6. Росія; 7. Китай

Ознака								Ознака
добрий	Філіп.	Укр.	Тур.	Кит.	Індія	Рос.	Індон	недобрий
здоровий	Укр.	Філіп.	Кит.	Тур.	Рос.	Інд.	Індон	хворобливий
чесний	Укр.	Кит.	Філіп	Тур.	Індон.	Індія	Рос.	нечесний
щасливий	Укр.	Кит.	Індія	Філіп.	Тур.	Філіп.	Індон.	нещасливий
тихий	Філіп.	Індія	Кит.	Укр.	Індон.	Тур.	Рос.	галасливий
працьовитий	Філіп.	Укр.	Індон.	Індія	Кит.	Тур.	Рос.	лінивий
релігійний	Кит.	Індія	Тур.	Індон.	Рос.	Філіп.	Укр.	нерелігійний
бідний	Індон.	Філіп.	Укр.	Кит.	Індія	Рос.	Тур.	багатий
войовничий	Філіп	Індон.	Рос.	Індія	Укр.	Тур.	Кит.	миролюбний
прогресивний	Укр.	Кит.	Тур.	Філіп.	Індія	Рос.	Індон.	традиційний
шанобливий	Тур.	Кит.	Укр.	Філіп.	Індія	Рос.	Індон.	нешанобливий
толерантний	Філіп.	Укр.	Індія	Тур.	Індон.	Рос.	Кит.	не толерантний

Ми вважаємо, що причини таких розбіжностей криються як в суспільно-політичних процесах, що відбуваються в Україні, так і нестачою інформації у українських морських кадетів про окремі країни.

Моряки різних національностей очима українських кадетів.

1. Філіппіни. Моряки з Філіппін досить добрі, чесні, здорові та працьовиті, толерантні. У спілкуванні тихі, але не досить шанобливі. Справляють враження не досить щасливих, нерелігійні та войовничі, за статками-досить бідні. Притримуються традицій.

2. Китай. Моряки з Китаю здорові, чесні, щасливі, релігійні, миролюбні, прогресивні та шанобливі. Не досить добрі та за статками-не досить багаті. У спілкуванні галасливі та не досить толерантні.

3. Росія. Моряки з Росії миролюбні та багаті, але трохи ліниві. У спілкуванні галасливі, не досить шанобливі та толерантні. Складають враження нещасливих, не зовсім чесні та добрі. Досить хворобливі, не релігійні та досить традиційні.

4. Україна. Моряки з України

добрі, здорові, чесні та працьовиті. У спілкуванні досить галасливі, миролюбні та толерантні, але не досить шанобливі. Не релігійні та досить прогресивні.

5. Індія. Моряки з Індії складають враження щасливих, у спілкуванні тихі та досить толерантні. Не досить добрі та чесні, хворобливі, досить ліниві, не бідні, релігійні та традиційні, досить войовничі.

6. Турція. Моряки з Туреччини досить добрі, здорові, чесні, релігійні, прогресивні, миролюбні, багаті, але досить ліниві. Складають враження не зовсім щасливих, толерантних та шанобливих.

7. Індонезія. Моряки з Індонезії досить працьовиті, але бідні. Вони релігійні та традиційні. У спілкуванні досить галасливі, не досить шанобливі та толерантні. Складають враження не щасливих, не досить добрі і чесні та хворобливі.

Висновки та подальша розробка дослідження.

Визначаючи велике значення соціо-

культурного аспекту для встановлення порозуміння між моряками різних національностей, ми пропонуємо шляхи вирішення цієї задачі засобами англійської мови на заняттях навчального закладу морського спрямування. Ми вважаємо доцільним включати в програму учбової дисципліни «Англійська мова професійного спрямування» теми країнознавчого характеру. Особливу увагу слід приділити вивченню побуту, традицій та повсякденного життя основних країн, що складають вагомую частку продуктивних сил міжнародної морської галузі [12]. Необхідно поширювати серед кадетів інформацію про Індію та Індонезію. Особливу увагу приділяти таким аспектам життя народу цих країн:

- звичаї та традиції індійського та індонезійського народу;
- повсякденне життя;
- характерні для народу захоплення, розваги, популярні види спорту;
- прислів'я та приказки народу;
- міфи народу.

Наприклад, не всім відомо, що для всіх індонезійців притаманна звичка торкатися співрозмовника. Під час розмови вони емоційні та можуть взяти вас за руку. Це вважається виявом особливою ввічливості. Така поведінка відповідає моральним нормам індонезійців, але може неприємно вразити українця.

Тож, ми притримуємося схеми:

1. Невідома інформація вражає та дивує та викликає негативне сприйняття.

2. Відома інформація також вражає та дивує, але викликає нейтральне сприйняття.

Ми не намагаємося нав'язати певне ставлення до моряків інших народів, а вчимо позитивно сприймати та приймати існуючі розбіжності.

Також ми плануємо розробити навчальні ігри [13], що будуть розвивати у студентів психологічні захисні механізми, що сприятимуть розвитку навичок спілкування та проводити їх як на практичних заняттях з англійської мови, так і факультативно.

Література

1. Агеев В. С. Межгрупповое взаимодействие: социально-психологические проблемы. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1990.
2. Стефаненко, Т. Г. Этнопсихология: практикум, учебное пособие / Т. Г. Стефаненко. - М.: Аспект пресс, 2006. - 208 с.
3. Баранова, Т. С. Теоретические модели социальной идентификации личности / Т. С. Баранова. - 2003 // Психология самосознания: хрестоматія / Ред. Д. Я. Райгородский. - Самара : Бахрах-М, 2003. - 11 с.
4. Франселла, Ф., Баннистер, Д. Новый метод исследования личности. Руководство по репертуарным личностным методикам. / Ф. Франселла, Д. Баннистер. М.: Прогресс, 1987. - 238 с.
5. Triandis, H. C. The psychological measurement of cultural syndromes, *American Psychologist*. 1996. - 407-415 p.
6. Brigham J. C. and Weissbach T. A. (Eds.) *Racial attitudes in America. Analyses and findings of social psychology*. - New York, Harper and Row, 1972.
7. Истомина О. А. Владивосток 2006 с. 83 Методические указания к разделу «Психология групп» курса
8. Sampson, H. and Zhao, M. , Multilingual crews: communication and the operation of ships, *World Englishes* 22, 1, 2003. - 31-43p.
9. Jenni Storgård , Nora Berg , Olli-Pekka Brunila. *Insight in Ship Crews Multiculturalism and Maritime Safety*. University of Turku, Centre for Maritime Studies, Finland
10. Horck, J. (2010), "Meeting diversities in maritime education: A blend from World Maritime University", PhD thesis, Malmö University.
11. Marcus Oldenburg, Xaver Baur, Clara Schlaich. *Occupational Risks and Challenges of Seafaring*. *Journal of Occupational Health*. - 2010, 52: 249-256p.
12. *Seafarer's Bulletin*, № 3/2008. International Transport Worker's Federation. *Maritime traditions, language and legends from around the globe*. - 37-39p. www.itfglobal.org
13. Розов, В. І. Адаптивні антистресові психотехнології : навч. посібн. / В. І. Розов. - К.: Кондор, 2005. - 276 с.

Tyron O., senior lecturer of english

STEREOTYPES IN PERCEPTION OF SEAFARERS OF AN INTERNATIONAL CREW

It is known that the creation of favorable psychological climate in a team is of great importance to provide conditions for effective work. Building a positive perception of cultural differences among members of the international staff is a priority for companies with international staff. Conventionally, an international crew of a vessel is an example of such company. This article analyzes the vision of seafarers of different countries by the Ukrainian cadets, who have had experience of shipboard training on ships with an international crew. Unfortunately, we have found out not only positive attitudes, but negative attitudes, as well. The insight into ethnic stereotypes among seafarers of different nationalities is of great importance nowadays due to the rapid process of globalization in the maritime industry. The research is being conducted with the aim of finding out the ways of building peaceful coexistence and effective cooperation of seafarers from different countries in the conditions of vital activity on a limited area of a vessel. The results of the research can be used by any maritime educational institution while training skills of cultural awareness and thus, will help ensure safe navigation of international nautical fleet.

Key words: effective cooperation, peaceful coexistence, ethnic stereotypes, Ukrainian seafarers, international crew.